

POSTANOWIENIE

Dnia 13 września 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu Wydział I Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Jan Futro (spr.)

Sędziowie: SA Ryszard Marchwicki, SA Karol Ratajczak

po rozpoznaniu dnia 13 września 2017 r. na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa J. R. (1)

przeciwko Miejskiemu Przedsiębiorstwu (...) sp. z o.o. z siedzibą w P.

o zapłatę

na skutek zażalenia powoda

na zarządzenie Przewodniczącego w Sądzie Okręgowym w Poznaniu z dnia 22 marca 2017 r.

sygn. akt XVIII C 287/16

uchyla zaskarżone zarządzenie.

Karol Ratajczak Jan Futro Ryszard Marchwicki

UZASADNIENIE

Zaskarżonym zarządzeniem Przewodniczący zwrócił pozew na podstawie art. 130 § 2 k.p.c.

W uzasadnieniu wskazał, że powód w zakreślonym terminie nie uiścił należnej opłaty sądowej.

W zażaleniu na to zarządzenie powód zarzucił, że zostało wydane niezasadnie i wniósł – jak należy wnioskować z treści tego pisma – o jego uchylenie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

W zażaleniu powód nie kwestionował, że w terminie zakreślonym w wezwaniu nie uiścił opłaty od pozwu, zarzucając niezasadne nieuwzględnienie jego wniosków o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie pełnomocnika z urzędu, a w konsekwencji niezasadne wezwanie go do wniesienia wysokiej opłaty sądowej (50 000 zł), której uiszczenie przekracza jego możliwości.

Z akt sprawy wynika, że powód w pozwie złożonym w dniu 19 lutego 2016 r. wniósł o zwolnienie go od kosztów sądowych i przyznanie pomocy prawnej z urzędu. Postanowieniem z dnia 12 kwietnia 2016 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił powyższe wnioski powoda, a postanowieniem z dnia 8 sierpnia 2016 r. (sygn. I ACz 1120/16) Sąd Apelacyjny w Poznaniu oddalił zażalenie powoda na to postanowienie Sądu Okręgowego. W dniu 29 września 2016 r. powodowi zostało doręczone wezwanie do uiszczenia opłaty sądowej w kwocie 50 000 zł w terminie tygodniowym pod rygorem zwrotu pozwu (k. 112). W dniu 30 września 2016 r. powód złożył ponowne wnioski o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Wnioski te Sąd Okręgowy w Poznaniu odrzucił postanowieniem z 9

listopada 2016 r. jako oparte na tych samych okolicznościach, które stanowiły uzasadnienie poprzednich wniosków, na podstawie art. 107 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (j.t. Dz. U. z 2016 r., poz. 623) i art. 117² § 2 k.p.c. Następnie, ponownie wezwał powoda do uiszczenia opłaty od pozwu w kwocie 50 000 zł w terminie tygodniowym pod rygorem zwrotu pozwu, zaś wezwanie to zostało powodowi doręczone w dniu 17 listopada 2016 r. (k. 139).

W tej sytuacji, rozpoznając zażalenie powoda na zarządzenie z dnia 22 marca 2017 r. o zwrocie pozwu z powodu jego nieopłacenia należało dokonać oceny prawidłowości stanowiska Sądu Okręgowego w zakresie odrzucenia ponownych wniosków powoda o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie pełnomocnika z urzędu (art. 380 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c.).

Zgodnie z art. 107 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (j.t. Dz. U. z 2016 r., poz. 623) w razie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych strona nie może ponownie domagać się zwolnienia powołując się na te same okoliczności, które stanowiły uzasadnienie oddalonego wniosku. Podobnie, stosownie do art. 117² § 1 k.p.c., w razie oddalenia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego strona nie może ponownie domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, powołując się na te same okoliczności, które stanowiły uzasadnienie oddalonego wniosku.

Z uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego z 12 kwietnia 2016 r. wynika, że powód wnosząc w pozwie o zwolnienie od kosztów sądowych powoływał się na swoją trudną sytuację majątkową i stan zdrowia, a z jego oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania wynikało, iż jest właścicielem nieruchomości zabudowanej budynkiem mieszkalnym o powierzchni użytkowej 45m² położonej w G. i utrzymuje się z zasiłku przyznanego przez Gminny Ośrodek Pomocy (...) w Ż. w kwocie 604 zł. Ponadto, z przedłożonej przez powoda kserokopii orzeczenia o niepełnosprawności z dnia 24 maja 2005 r. wynika, że od dnia 28 lipca 2000 r. jest osobą niepełnosprawną w stopniu umiarkowanym i jest zdolny do pracy, jednakże wymaga odpowiedniego zatrudnienia na stanowisku przystosowanym do charakteru jego schorzenia lub w zakładzie pracy chronionej. Powód nie wymaga przy tym opieki ze strony osób trzecich. Powód dołączył także zaświadczenie psychologa klinicznego z dnia 13 lutego 2016 r., z którego wynika, że cierpi na zespół charakteropatyczno-otępienny i że stwierdzono u niego organiczne zmiany w obrębie centralnego układu nerwowego, które pogłębiają się i zaburzają funkcjonowanie powoda.

Analizując powyższy wniosek i oświadczenie powoda Sąd Okręgowy stwierdził, że powód, pomimo swojej niepełnosprawności ma możliwości zarobkowe, których w pełni nie wykorzystuje. Z przedłożonych kserokopii faktur wynika, że powód korzysta z prywatnych wizyt terapeutycznych u psychologa, a koszt jednej wizyty wynosi 60 zł. Skoro powód ma możliwość ponoszenia kosztów prywatnej opieki medycznej, to jest w stanie opłacić chociażby częściowo koszty sądowe w sprawie. Powód jest również właścicielem wartościowego majątku w postaci nieruchomości. O oddaleniu w całości wniosku powoda zadecydowała natomiast okoliczność, że powód nie usunął wszystkich braków wniosku, do których usunięcia został wezwany. W szczególności, nie przedłożył wyciągów z kont bankowych, nie podał wysokości opłat za mieszkanie i pozostałych kosztów swojego utrzymania, a nadto przedłożył niepełne zeznanie podatkowe za 2015 r. (została dołączona jedynie pierwsza i ostatnia – szósta strona PIT-36). W konsekwencji, powód nie wykazał braku możliwości ponoszenia kosztów sądowych.

Odnosząc się natomiast do wniosku powoda o ustanowienie pełnomocnika z urzędu Sąd Okręgowy stwierdził, że z pism procesowych powoda wynika, iż jest dobrze zorientowany w sprawie i stara się formułować pisma procesowe w sposób precyzyjny. Wprawdzie z zaświadczeń lekarskich przedstawionych przez powoda wynika, że cierpi na zespół charakteropatyczno-otępienny, jednakże, jak wynika z orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, powód nie wymaga opieki osób trzecich i może z pewnymi ograniczeniami wykonywać pracę zawodową. Z powyższego nie wynika zatem, że jego stan zdrowia jest na tyle zły, iż powód nie jest w stanie samodzielnie występować w swoim imieniu w niniejszej sprawie. Pisma procesowe powoda są formułowane zrozumiale i w sposób jasny przedstawiają jego stanowisko w sprawie. Sąd nie znalazł zatem podstaw do uznania powoda za osobę nieporadną, mającą trudności z samodzielnym podejmowaniem czynności procesowych. Ponadto, sprawa nie jest skomplikowana pod względem

faktycznym i prawnym. Sąd Okręgowy uznał więc, że zastępstwo powoda przez pełnomocnika z urzędu nie jest konieczne.

Oddalając zażalenie powoda na przytoczone postanowienie Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu postanowienia z dnia 8 sierpnia 2016 r. podkreślił, że Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił, iż złożone przez powoda oświadczenie o stanie majątkowym jest niewystarczające dla pełnej oceny zasadności jego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Powód nie uzupełnił braków tego wniosku poprzez podanie informacji dotyczących m.in. wyciągów z rachunków bankowych, podania wysokości opłat za mieszkanie i innych kosztów utrzymania, jak również przedłożył niepełne zeznanie podatkowe za 2015 r. Powyższe dokumenty nie zostały dołączone także do zażalenia, pomimo konieczności ich przedłożenia zaakcentowanej przez Sąd I instancji. Same tylko okoliczności dotyczące złego stanu zdrowia powoda, na które skarżący powoływał się w zażaleniu, nie mogą skutkować zwolnieniem powoda od kosztów sądowych w sprawie. W konsekwencji, Sąd Apelacyjny podzielił pogląd Sądu I instancji, że niemożliwym było poczynienie ustaleń na okoliczność rzeczywistej sytuacji majątkowej i zarobkowej powoda.

Sąd Apelacyjny podzielił również stanowisko Sądu I instancji w kwestii wniosku powoda o przyznanie mu pomocy prawnej z urzędu, wskazując, że powód aktywnie uczestniczy w procesie i składa liczne pisma procesowe oraz wnioski wraz z obszernymi załącznikami, a tym samym posiada umiejętności niezbędne do prowadzenia procesu. Interes strony działającej samodzielnie zabezpiecza też art. 5 k.p.c., przewidujący możliwość udzielenia przez sąd w razie uzasadnionej potrzeby niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych.

Składając ponowne wnioski o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie pełnomocnika z urzędu powód w uzasadnieniu podał, że jest osobą starszą i schorowaną, a jego stan zdrowia uniemożliwia mu podjęcie zajęcia przynoszącego dochód. Jedynym dochodem powoda jest zasiłek, który niejednokrotnie nie wystarcza powodowi na zakup żywności i zaleconych mu lekarstw. Do wniosku powód dołączył kopie zaświadczeń lekarskich z 24 lutego 2012 r. i 3 sierpnia 2016 r. wystawionych przez lekarza specjalistę z dziedziny psychiatrii o stanie zdrowia psychicznego powoda, z których wynika, że u powoda zdiagnozowano organiczne zaburzenia osobowości i urojeniowe, a nadto kopię zaświadczenia z 3 sierpnia 2016 r. wystawionego przez Gminny Ośrodek Pomocy (...) w Ż., z którego wynika, że powód w okresie od 1 stycznia 2016 r. do 1 lipca 2016 r. pobierał zasiłek stały dla osoby samotnie gospodarującej w wysokości 604 zł miesięcznie. Powód dołączył również kopię faktur z 10 sierpnia 2016 r. i 19 września 2016 r. za zakup leków na kwotę 105,15 zł i kwotę 21,98 zł oraz kopię postanowienia referendarza sądowego Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w G. w sprawie ze skargi J. R. (1) na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Z. z dnia 5 kwietnia 2016 r. w przedmiocie łącznego zobowiązania podatkowego za 2016 r. o zwolnieniu skarżącego od kosztów sądowych i ustanowieniu dla niego radcy prawnego.

Zarządzeniem z 13 października 2016 r. powód został zobowiązany, na podstawie art. 130 § 1 k.p.c. do usunięcia braków formalnych ponownego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie adwokata z urzędu poprzez złożenie aktualnego oświadczenia obejmującego szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania według załączonego wzoru, w terminie tygodniowym pod rygorem zwrotu wniosku.

Ponadto, został zobowiązany do wskazania czy, a jeśli tak, to w jaki sposób zmieniła się jego sytuacja materialna od dnia 8 sierpnia 2016 r., w terminie tygodniowym pod rygorem odrzucenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych.

Powód został również wezwany do uzupełnienia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie adwokata z urzędu poprzez:

- a) dołączenie wyciągów ze wszystkich kont bankowych strony i małżonka za ostatnie 6 miesięcy;
- b) przedłożenie ostatniego zeznania podatkowego strony i małżonka;
- c) wskazanie wysokości miesięcznych wydatków związanych z utrzymaniem strony powodowej i jej rodziny (koszty utrzymania mieszkania, zakupu żywienia, środków czystości, odzieży itp.) i źródeł ich pochodzenia oraz środków na ich pokrycie;

d) wskazanie, ile osób zamieszkuje wspólnie z powodem i jakie są ich dochody;

e) podanie czy strona sponosi jakieś zobowiązania (kredyty, pożyczki, inne), a jeśli tak, to jakie są miesięczne obciążenia z tego tytułu,

a to wszystko w terminie jednego tygodnia pod rygorem oddalenia wniosku.

Odpowiadając na to wezwanie w piśmie z dnia 25 października 2016 r. powód podał, że jego sytuacja materialna, bytowa i zdrowotna jest nadal tragiczna. Podał, że nie posiada konta w banku. Z dołączonego oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania wynika, że powód samodzielnie prowadzi gospodarstwo domowe, jest właścicielem nieruchomości zabudowanej starym budynkiem o pow. użytkowej około 45 m² do kapitalnego remontu z przestarzałymi zabudowaniami na działce o pow. 19 arów położonej w G., nie posiada żadnego innego majątku, w szczególności żadnych oszczędności i ruchomości o wartości wyższej niż 5 000 zł, a utrzymuje się z zasiłku w kwocie 604 zł miesięcznie. Dodatkowo podał, że leczy się w wielu specjalistycznych przychodniach lekarskich od wielu lat, w szczególności w poradni zdrowia psychicznego z powodu zaników pamięci, depresji, zaburzeń osobowości, które znacznie utrudniają mu udział w procesie. Z dołączonej kopii zeznania podatkowego powoda za rok 2015 (strony 1-5) wynika, że nie osiągnął żadnych przychodów ani dochodów. Powód ponownie dołączył kopie faktur za zakup leków i zaświadczenia o pobieraniu zasiłku stałego dla osoby samotnie gospodarującej w wysokości 604 zł miesięcznie. Dodatkowo, do pisma wniesionego już po złożeniu ponownego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (w dniu 11 października 2016 r.) powód dołączył kopię postanowienia Sądu Okręgowego w Zielonej Górze z 16 września 2016 r. w sprawie z wniosku wierzyciela Miejskiego Przedsiębiorstwa (...) sp. z o.o. z siedzibą w P. przy udziale dłużnika J. R. (1) o egzekucję świadczenia pieniężnego, ze skargi dłużnika na czynności komornika sądowego, którym na skutek zażalenia dłużnika na postanowienie Sądu Rejonowego w Żaganiu z dnia 29 kwietnia 2016 r. Sąd Okręgowy postanowił zmienić zaskarżone postanowienie i zwolnić dłużnika J. R. (1) od kosztów sądowych w całości i ustanowić dla niego pełnomocnika z urzędu.

Uwzględniając powyższe, stwierdzić należy, że ponowny wniosek powoda o zwolnienie od kosztów sądowych wskazuje również na okoliczności dotyczące jego stanu majątkowego, które nie były przedmiotem pogłębionej analizy Sądu przy rozpoznaniu poprzednich wniosków powoda o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie pełnomocnika z urzędu. W szczególności, dotyczące stanu technicznego nieruchomości powoda (poprzednio Sąd Okręgowy uznał, że powód posiada wartościowy majątek w postaci nieruchomości) i prowadzenia przeciwko powodowi postępowania egzekucyjnego. Ponadto, skoro uzupełniając wniosek powód udzielił odpowiedzi, że nie posiada rachunku bankowego, przedłożył brakujące strony zeznania podatkowego, zaś z przedłożonych dokumentów wynika, że również obecnie prowadzi samodzielnie gospodarstwo domowe i utrzymuje się jedynie z zasiłku w wysokości 604 zł miesięcznie, to nie można uznać, że nie uczynił zadość zobowiązaniu w tym zakresie. Oceny spełnienia przez powoda wymagań w zakresie uzupełnienia wniosku (jego uszczegółowienia) należy bowiem dokonywać z uwzględnieniem okoliczności wynikającej z przedłożonych zaświadczeń lekarskich i oświadczenia powoda, że cierpi na pogłębiające się schorzenia psychiczne. Nie można więc wymagać od powoda formułowania oświadczeń na takim samym poziomie, jak od osoby całkowicie zdrowej. Dodatkowo, skoro z przedłożonych dokumentów wynika, że powód korzysta z pomocy społecznej przy zaspokajaniu swoich podstawowych potrzeb życiowych, takich jak zakup żywności (z przedłożonej wcześniej kopii decyzji Gminnego Ośrodka Pomocy (...) w Ż. z 17 grudnia 2015 r. wynikało, że powodowi odmówiono przyznania zasiłku celowego z przeznaczeniem na leki i opłatę zadłużenia podatku od nieruchomości, wskazując w uzasadnieniu, że ośrodek nie ma możliwości zaspokojenia wszystkich niezbędnych potrzeb, nawet najbardziej usprawiedliwionych i w pierwszej kolejności zaspokajane są podstawowe potrzeby bytowe (żywność) a pomoc na zakup żywności została powodowi przyznana odrębną decyzją administracyjną, przy czym (...) zdaje sobie sprawę z tego, że nie była to pomoc wystarczająca, ale adekwatna do możliwości finansowych), to nie można uznać, że aktualnie wyjaśnienia powoda, iż utrzymuje się jedynie z zasiłku w wysokości 604 zł miesięcznie są niewystarczające dla oceny zgodnie z zasadami doświadczenia jego sytuacji materialnej i zdolności powoda do uiszczenia tytułem opłaty od pozwu kwoty 50 000 zł. W tej sytuacji, odrzucenie ponownego wniosku powoda o zwolnienie od kosztów sądowych było nieuzasadnione i Sąd Okręgowy powinien rozpoznać go merytorycznie. W szczególności, oceny możliwości

zarobkowych powoda powinien dokonać z uwzględnieniem nie tylko treści orzeczenia o stopniu niepełnosprawności powoda, tj. potencjalnych możliwości podjęcia zatrudnienia w ograniczonym zakresie, lecz również realnej możliwości znalezienia takiego zatrudnienia (w zakładzie pracy chronionej lub na specjalnie do tego przystosowanym stanowisku pracy) w okolicy miejsca zamieszkania powoda (G.). Należy też mieć na względzie, że przytoczone w uzasadnieniu postanowienia z 12 kwietnia 2016 r. orzeczenie o stopniu niepełnosprawności powoda, na podstawie którego Sąd Okręgowy uznał, iż powód nie wykorzystuje w pełni swoich możliwości zarobkowych zostało wydane w roku 2005, zaś z ustaleń Sądu wynikało, że schorzenia psychiczne, na które cierpi powód pogłębiają się. Powyższe wskazuje również na potrzebę ponownej merytorycznej oceny zdolności powoda do samodzielnego prowadzenia procesu. W aktualnym oświadczeniu powód twierdzi bowiem, że obecnie schorzenia te utrudniają mu samodzielne prowadzenie procesu w stopniu znacznym.

Wobec powyższego Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. i art. 398 k.p.c. orzekł, jak w sentencji postanowienia.

Karol Ratajczak Jan Futro Ryszard Marchwicki